

## АСНОЎНЫЯ ФОРМЫ СЕТКАВАЙ КАМУНІКАЦЫІ

*Страчынскі М.С., Ганчук Ц. У., Бірыч А.С.*

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі  
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

*Пятрова Н. Я. – к. філал. н., дацэнт*

Асноўная ідэя работы – пазнаёміць людзей з такімі тэрмінамі, як інтэрнэт і сеткавая камунікацыя, сфармуляваць асноўныя правілы сеткавага этыкету, удакладніць правілы сеткавага маўлення. Звяртаецца ўвага на віды і формы сеткавай камунікацыі, на яе галоўныя адметнасці на беларускай мове.

Узнікненне інтэрнэту ў канцы 1960-х гадоў як яшчэ аднаго камунікатыўнага канала перадачы інфармацыі, а затым як сродку масавай камунікацыі ў XXI ст. прывяло да з'яўлення не толькі глабальнага інфармацыйнага асяроддзя, але і спецыфічных віртуальных сусветаў, сеткавых супольнасцей, сеткавай культуры і сеткавай мовы, якія абслугоўваюць новы сегмент сацыяльнай рэальнасці. І гэты «інтэрнэт-сусвет» стаў настолькі маштабным, разнастайным, цікавым і непрадказальным у сваім развіцці, што многія навукоўцы, якія прадстаўляюць самыя разнастайныя гуманітарныя дысцыпліны, прыступілі да яго вывучэння [1].

Камунікацыя – гэта працэс перадачы і абмену інфармацыяй; сродкі сувязі паміж любымі аб'ектамі матэрыяльнага і духоўнага свету. Гэты тэрмін узнік у пачатку XX стагоддзя ў кантэксце розных філасофскіх і псіхалагічных плыняў: біхевіярызму, персаналізму, экзістэнцыялізму. Пасля другой сусветнай вайны сфармаваліся два асноўныя падыходы да вывучэння камунікацыі: рацыяналістычны (разглядае сродкі інфармацыі ў якасці адзінага стымулу, крыніцы сацыяльнага развіцця) і ірацыяналістычны (лічыць, што асноўным вынікам камунікацыі з'яўляецца ўзаемаразуменне). Можа мець як аднанакіраваны, так і шматбаковы характар. Камунікацыя паміж людзьмі звычайна ажыццяўляецца пры дапамозе мовы, іншых знакавых сістэм, а таксама розных невербальных сродкаў, напрыклад, мімікай, жэстамі, мадуляцыяй голасу і інш. У сацыяльным жыцці першаснае значэнне мае дзейнасць сродкаў масавай інфармацыі, напрыклад, тэлебачання, радыё, друку, кінематографу, сацыяльных сетак і інш. [2].

Даследчыкі вызначаюць такія віды камунікацыі, як масавая, міжгрупавая, міжнацыянальная, невербальная, вербальная [3].

Масавая камунікацыя – сукупнасць адкрытых, упарадкаваных працэсаў перадачы сацыяльна значымай інфармацыі, якая паддаецца мэтанакіраванаму рэгуляванню і выкарыстанню элітай для сцвярджэння пэўных духоўных каштоўнасцей дадзенага грамадства і аказання ідэалагічнага, палітычнага, эканамічнага ці арганізацыйнага ўздзеяння на ацэнкі, меркаванні і паводзіны людзей. Масавая камунікацыя характарызуецца наяўнасцю шырокамаштабных камунікатыўных працэсаў, якія здзяйсняюцца з дапамогай тэхнічных сродкаў, перадачай інфармацыі адначасова па розных каналах, даступнасцю інфармацыі ўсім жадаючым [4].

Міжгрупавая камунікацыя – узаемадзеянне людзей, цалкам датэрмінаваных іх прыналежнасцю да розных груп або катэгорыях насельніцтва, незалежная ад іх міжасобных сувязяў і індывідуальных пераваг [5].

Міжнацыянальная камунікацыя – гэта перадача інфармацыі, звестак паміж прадстаўнікамі розных нацыянальных супольнасцяў, якая мае як двухбаковы, так і аднабаковы характар, а таксама гэта сацыяльна-псіхалагічныя з'явы і працэсы, якія ўзнікаюць у ходзе непасрэднага ўзаемадзеяння і зносінаў паміж людзьмі розных нацыянальнасцей [6].

Невербальныя камунікацыя – зносіны шляхам жэстаў (мовы жэстаў), мімікі, рухаў цела і шэрагу іншых сродкаў, выключаючы маўленчыя [7].

Вербальная камунікацыя – працэс маўленчых зносін паміж суразмоўцамі [8].

Спынімся на паняцці інтэрнэту і вазначым яго ролю ў сучасным грамадстве. Інтэрнэт – гэта складаная сацыятэхнічная сістэма, якая не мае геаграфічных межаў. Інфармацыя ў гэтай сістэме прадстаўлена ў выглядзе вэб-даных, мультымедыя, трохмерных малюнкаў і інш [9].

Тэмпы развіцця інтэрнэту ўражваюць. На снежань 2011 г. колькасць карыстальнікаў сусветнай сеткі склала каля мільярда чалавек. Інтэрнэт-аўдыторыя да свайго трэцяга мільярда павінна наблізіцца ў 2040 г. Некаторыя лінгвісты сцвярджаюць, што з узнікненнем высокіх тэхналогій можна меркаваць аб новай функцыянальнай разнавіднасці мовы – мовы, якая абслугоўвае электронныя сродкі камунікацыі, да якіх, перш за ўсё, адносіцца мова інтэрнэту і іншых глабальных электронных сетак. Гэтую мову нельга звязаць ні з адной сферай камунікацыі ці тыпам дыскурсу. І гэта разнавіднасць мовы нароўні са спецыфічнымі зонамі і функцыямі «абслугоўвае» і штодзённыя чалавечыя зносіны. Па-першае, сфера функцыянавання гэтай «падмовы» выразна адмежавана ад іншых сфер камунікацыі: яна ажыццяўляецца пры дапамозе тэхнічных электронных сродкаў і з'яўляецца заўсёды апасродкаванай імі. Па-другое, гэта «падмова» падпарадкоўваецца выкананню спецыфічных камунікатыўных мэтаў. Па-трэцяе, гэта «падмова» «ініцыявала» ўзнікненне новай сістэмы мультымедыйных жанраў і жанравых фарматаў, што паспрыяла развіццю новага кірунку ў тэорыі канвенцыйных жанраў – віртуальнага жанразнаўства. Па-чацвёртае, моўныя сродкі гэтай функцыянальнай разнавіднасці мовы характарызуюцца вызначаным наборам унікальных лексічных і граматычных характарыстык, якія можна лёгка вылучыць, фармалізаваць і сфарміраваць адзіны прагматычны комплекс [10].

Вызначым асноўныя формы інтэрнэт-камунікацыі:

– электронная пошта. Перавагі гэтай формы наступныя: малая выдаткі часу, меншая колькасць патрэбных дадзеных для паспяховай дастаўкі, магчымасць адпраўкі разам з лістом гукавых- і відэаматэрыялаў, існаванне магчымасці адначасовай адпраўкі аднаго ліста некалькім адрасатам, магчымасць пераадрасацыі лістоў. Асноўнымі недахопамі электронная пошты мы вызначылі наступнае: абавязкова наяўнасць смартфона або камп'ютара, што патрабуе ад карыстальніка фінансавых выдаткаў, неабходнасць выхаду ў Інтэрнэт, рэгістрацыя электроннай поштавай скрыні, што не заўсёды даступна людзям сталага ўзросту;

– форумы. Перавагі: магчымасць прымаць удзел адначасова ў некалькіх форумах, адсутнасць фізічнага кантакту з апанентамі, што выклічае магчымасць прымянення фізічнай сілы ў спрэчных сітуацыях для дасягнення неабходных вынікаў, а таксама дазваляе наладжваць зносіны ў час пандэміі, дзе небяспечны асабісты кантакт суразмоўцаў; перыяд правядзення форуму не мае жорсткіх часавых межаў, зносіны наладжваюцца тады, калі гэта зручна ўдзельнікам. Асноўныя недахопы форумаў: неабходна наяўнасць камп'ютара ці смартфона, выхаду ў Інтэрнэт, электроннай поштавай скрыні, рэгістрацыі на форуме, частая адсутнасць візуальнага ўяўлення і іншай інфармацыі пра суразмоўцу;

– чаты. Адметнай асаблівасцю гэтай формы з'яўляецца адносная кароткачасовасць (у параўнанні з форумамамі) разнастайных дэбатаў паміж апанентамі. Перавагі і недахопы тыя ж, што і на форумах;

– індывідуальныя блогі ў Інстаграм, на Юцуб і ў інш. прадуктах Асноўны недахоп, на нашу думку, – адсутнасць нормы ў выкарыстанні мовы. Характарызуючы моўную сітуацыю, адзначым наяўнасць розных варыянтаў выкарыстання сучаснай беларускай літаратурнай мовы: афіцыйны і інавацыйны; паралельнае суіснаванне і нават «канкурэнцыю» розных правапісных сістэм, а таксама традыцыйную для сучаснай Беларусі «трасянку», якая, па сутнасці, пачынае адыгрываць ролю гарадскога прастамоўя. Разам з тым павінна быць адзіная сістэма ў сеткавых формах камунікацыі, якая адпавядала б асноўным якасцям культуры маўлення.

Сеткавае маўленне можна скарэктаваць правіламі сеткавага этыкету. Мы лічым, што пэўныя рэкамендацыі па сеткавай камунікацыі можа падзяліць на тры катэгорыі:

– псіхалагічныя ці эмацыйныя: звяртацца на "ты" або на "вы", выкарыстоўваць смайлікі ці не і ў якой колькасці, паказваць ці не код горада ў тэлефонах, падтрымліваць пачаткоўцаў або ігнараваць іх пытанні і інш.;

– тэхнічныя, афарміцельскія: выкарыстанне радкоў пэўнай даўжыні, выкарыстанне трансліту, абмежаванні на памер паведамлення або подпісы, дапушчальнасць пашыранага фарматавання (вылучэнне тлустым шрыфтам, курсівам, колерам, фонам і г.д.), дапушчальнасць напісання паведамленняў з загалоўнымі літарамі і г. д.;

– адміністрацыйныя: правілы складання загалоўкаў, правілы цытавання, дапушчальнасць рэкламы, дапушчальнасць флэйма, неабходнасць прытрымлівацца тэматыкі форуму ці чата і г. д.

Звяртаем увагу, што ў сеткавай камунікацыі не дапускаецца наступнае:

– прыцягненне да сябе ўвагі. У многіх супольнасцях не заахочваецца напісанне паведамленняў, якія маюць адзіную мэту – прыцягнуць увагу да сваёй персоны. Распаўсюджаная памылка пачаткоўцаў: напісанне адразу пасля рэгістрацыі "Прывітання", якое не мае ніякай сэнсавай нарузкі;

– ігнор. Благім тонам лічыцца ігнараванне карэктнага пытання, акрамя яўнага тролінга або абразы;

– флэйм – гэта нечакана ўзнікшае бурнае абмеркаванне, у развіцці якога ўдзельнікі звычайна забываюць аб першапачатковай тэме, пераходзяць на асобы і не могуць спыніцца. Гэта той самы від спрэчкі, у якім ісціна не нараджаецца – па заканчэнні флэйма ўсе ўдзельнікі адчуваюць сябе няёмка і ніякага канструктыўнага выніку флэйм не дае;

– флуд – гэта паведамленні ў інтэрнэт-форумах і чатах, якія не нясуць ніякай карыснай інфармацыі. Флуд распаўсюджваецца найперш з мэтай тролінга, напрыклад, з жадання камусьці дапячы;

– спам – паведамленні, дасланыя вам ад невядомых людзей або арганізацый, якім вы не давалі на гэта дазволу. Спам у розных сеткавых формах можна разглядаць як разнавіднасць афтопіка, які змяшчае паведамленні рэкламнага характару.

Такім чынам, інтэрнэт і сродкі камунікацыі ў ім адыгрываюць вялікую ролю ў нашым жыцці. Немагчыма ўявіць чалавека і грамадства без штодзённай камунікацыі з блізкімі і сябрамі, у якой нам істотна дапамагаюць такія формы, як электронная пошта, форум, чат, блог і г.д. Разам з тым, сеткавая камунікацыя павінна адпавядаць пэўным правілам. Мы паспрабавалі сфармуляваць асноўныя правілы сеткавага этыкету. Лічым, што наша праца дапаможа ўдасканаліць сеткавае маўленне.

**Спіс выкарыстаных крыніц:**

1. Важнік, С.А. Тры стыхіі Байнэта, або Праява нацыянальнай моўнай самаідэнтыфікацыі / С.А. Важнік. – Мінск: Права і эканоміка, 2007. - 54 с.

2. Мечковская, Н.Б. Языковая сітуацыя ў Беларусі пачатку XXI в. Новыя чэрты. Момент ісціны о беларуском суверенітэце летом 2002 г. / Н.Б. Мечковская // Беларускі язык: сацыялінгвістычныя очеркі. – Мюнхен, 2003 – Выпуск 138. – С. 21-46.

3. Супрун, А.Я. Беларуская літаратурная мова: паміж Slavia Orthodoxa і Slavia Latina / А.Я. Супрун // Мова – Літаратура – Культура: мат-лы Міжнар. навук. канф. (Мінск, 22-23.09.1998 г.). – Ч. 1. – Мінск, 1999. – С.21-24.

4. Чахоўскі, Г.К. Інтэрнэт-лінгвістыка як навукова-тэарэтычная дысцыпліна / Г.К. Чахоўскі // Працы кафедры сучаснай беларускай мовы. – Вып. 11. – Мінск: РІВШ, 2012. – С. 94-103.

5. Горошко, Е.И. Интернет-коммуникация: проблема жанра / Е.И. Горошко // Жанры и типы текста в научном и медийном дискурсе: межвуз. сб. науч. тр. – Вып. 4. – Орел, 2006б. – С. 165-175.

6. Макаров, М.Л. Жанры в электронной коммуникации quo vadis? / М.Л. Макаров // Жанры речи. – Вып. 4. – Саратов: Изд-во ГосУНЦ «Колледж», 2005. – С. 336-352.

7. Сетевой этикет [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Сетевой\\_этикет#Моветон](https://ru.wikipedia.org/wiki/Сетевой_этикет#Моветон). – Дата доступу: 20.04.2020.

8. Камунікацыя [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://www.slounik.org/154206.html>. – Дата доступу: 20.04.2020.